

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نپاشد تن من مباد / بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم / از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

نویسنده: دمیتري نفیودوف (DMITRY NEFYODOV)

برگردان: ا.م. شیری

۲۵ اگست ۲۰۲۳

ارز واحد بریکس و تجربه شورای همیاری اقتصادی

الویرا نابیولینا، رئیس بانک مرکزی روسیه، اخیراً ایده ایجاد یک ارز واحد در چارچوب انجمن بین دولتی بریکس (برزیل، روسیه، هند، چین، آفریقای جنوبی) را که به موافقت «کشورهای زیادی» نیاز دارد، «پروژه غیرعادی» خواند. وی در کنگره مالی بانک مرکزی روسیه گفت که ایده ارز واحد برای تسویه حسابهای متقابل کشورهای بریکس شایسته توجه است. با این حال، مانند هر ایده پول ملی، اجرای این پروژه دشوار است. نابیولینا افزود: «بنابراین، ما به طور همزمان روی توسعه محاسبات با استفاده از ارزهای ملی، روی توسعه زیرساخت‌هایی که دستگاه‌های پرداخت ما را به هم متصل می‌کند و اکنون کسب‌وکارها به آن نیاز دارند، کار می‌کنیم.»

فرض بر این است که ایجاد ارز واحد برای تسویه حسابهای متقابل یکی از موضوعات اصلی در دستور کار اجلاس سران کشورهای بریکس در ۲۲-۲۴ اگست در ژوهانسبورگ خواهد بود. هدف اصلی، تسهیل تجارت و کاهش وابستگی به دلار و یورو در تسویه حسابهای بین‌المللی است. احتمالاً نرخ ارز جدید را می‌توان بر اساس میانگین وزنی «سبد» ارزهای کشورهای بریکس تعیین کرد. سهم هر ارز ملی جداگانه، طبق تحولات اولیه، به سطح تولید ناخالص داخلی، حجم ذخایر طلا و ارز، تراز تجاری و میزان بدهی عمومی (داخلی و خارجی) بستگی دارد.

امیدواری کشورهای بریکس به جدائی از دالر بارها توسط **لونیو ایناسیو لولا داسیلوا**، رئیس جمهور برزیل بیان شده است. در عین حال، به عقیده **اولیویه بلانچ**، اقتصاددان ارشد سابق صندوق بین‌المللی پول، کارشناس یکسری از کمپانی‌های مالی بین‌المللی، اجرای این ایده به دلیل شکاف قابل توجه در شاخص‌های اقتصادی بین کشورها و همچنین به دلیل مکانیزم هنوز ناکافی (به جز چین) برای تنظیم نرخ ارز (قدرت خرید) پول ملی مشکل است.

لستیا کگانیاگو، رئیس بانک مرکزی افریقای جنوبی گفت: بحث در مورد ارز واحد پرداخت بریکس باید به سوالات مربوط به ایجاد یک بانک مرکزی واحد و مکان آن پاسخ دهد. او همچنین، هیچ ارز واحدی را تصور نمی‌کند که توسط کشورهای واقع در نقاط مختلف جهان صادر شود و هیچ یک از کشورهای بریکس فعلاً حاضر نیستند از پول خود صرف‌نظر کنند (همانطور که در زیر خواهیم دید، این لازم نیست). با این حال، ایده ارز واحد بریکس از سال ۲۰۱۸ تا به امروز، به عنوان یک «سبد» از ارزهایی مانند ارز «حق برداشت ویژه» صندوق بین‌المللی پول، متشکل از ارزهای ملی کشورهای بریکس مورد بحث قرار گرفت. و حتی به عنوان مثال، پیشنهاد شد ارز ذخیره جدید بر اساس حرف اول نام ارزهای کشورهای بریکس: **رنال، روبل، روپیه، رنمینی و راند**، **ار ۵ (R5)** نامگذاری شود. با این حال، هنوز بر سر تنظیم نرخ‌های بین‌دولتی در این سبد ارزی و محتوای آن به اجماع نرسیده‌اند.

در عین حال، کشورهای بریکس زیرساخت‌های مالی بین‌دولتی را به تدریج بهبود می‌بخشند. بر این اساس، در سال ۲۰۱۴ بانک توسعه جدید تأسیس شد. در سال ۲۰۱۵، وزرای دارائی بریکس برای ایجاد مشابه سوئیفت رایزنی کردند. از سال ۲۰۱۹، یک نظام پرداخت واحد بریکس توسعه یافته است که می‌تواند در پنج کشور فعالیت کند و در نتیجه نظام‌های پرداخت ملی آن‌ها را متحد سازد. گزارش شده است که راه‌اندازی کامل این دستگاه چندجانبه در سال ۲۰۲۵ امکان‌پذیر است. ایجاد یک کارپایه واحد بریکس برای ارز و بورس کشورهای شرکت‌کننده نیز در حال انجام است. ضمناً، مسائل «غیر تحریمی» ساختارهای پولی و مالی کشورهایی که با فدراسیون روسیه در چارچوب بریکس همکاری می‌کنند، هنوز حل نشده است. این واقعیت را تصمیم اخیر رهبری بانک توسعه جدید بریکس مبنی بر توقف سرمایه‌گذاری در فدراسیون روسیه تا رفع تحریم‌های ضدروسی غرب جمعی تأیید می‌کند. بعید است که چنین تصمیمی اگر نه با دولت‌ها، حداقل با نهادهای مالی یا بانک‌های مرکزی شرکای روسیه در انجمن بین‌دولتی به نحوی مورد توافق قرار گیرد.

اما در هر صورت، بدیهی است که جذابیت تسویه حساب‌ها با هر یک از ارزهای ملی کشورهای عضو بریکس، از جمله، در چارچوب ادعائی «سبد واحد»، قبل از هر چیز به کنترل‌پذیری نرخ ارز آن‌ها در مقابل ارزهای خارجی بستگی دارد. به سخن دیگر، تنظیم مقررات دولتی قدرت خرید روبل، درست همانطور که فرانک در ۱۴ کشور غرب و مرکز افریقا تحت نظارت خزانهداری فرانسه عمل می‌کند، لازم است. نکته جالب توجه این است که حتی کشورهایی مانند مالی، بورکینافاسو، نیجر و جمهوری افریقای مرکزی که روابط سیاسی آن‌ها با استعمارگران سابقاً مطلوب نیست، برای خروج از این منطقه ارزی برنامه ندارند. در جنوب افریقا در سال‌های ۱۹۷۰ یک واحد پول غیرنقدی غیررسمی وجود داشت که افریقای جنوبی را با نامیبیا و رودزیای جنوبی متحد می‌کرد و تا حدودی در محاسبات این کشورها با کشورهای همسایه، مانند بوتسوانا، سوازیلند، لسوتو، آنگولای «پرتغال» و موزامبیک استفاده می‌شد.

مقررات بین‌دولتی نرخ ارز کشورهای عضو مدت‌هاست در آسه‌آن نیز اجراء می‌شود. فرآیندهای مشابهی در چارچوب مرکوسور، جامعه اقتصادی-بازار مشترک شرق و جنوب افریقا، شورای همکاری کشورهای عربی حوزه خلیج فارس (با وجود مشکلات در حال ظهور بین عربستان سعودی و امارات) در حال توسعه است.

افزایش اخیر نرخ پایه بانک مرکزی روسیه به ۱۲٪ در متن کاهش ارزش روبل در برابر ارزهای کشورهای «غیر دوست»، باعث واکنش متفاوت در جامعه و محافل حرفه‌ای گردید. کانال تلگرامی **نیزینگار** یادآور می‌شود، «در سال ۲۰۱۴، بانک مرکزی به دلیل سقوط مشابه ارز، نرخ پایه را از ۹.۵ درصد به ۱۷ درصد افزایش داد و اقتصاد با جهش بالای ۳۰ درصدی نرخ ارز مواجه شد و در مارچ ۲۰۲۲، از ۸.۵٪ به ۲۰٪ افزایش داد که در نتیجه، نرخ دالر از ۷۴ به ۱۲۰ روبل، یعنی بیش از ۶۵٪ افزایش یافت. اگر بانک مرکزی برای اطمینان از استفاده کارآمد از ذخایر ارزی، از جمله، مدیریت تجاری، اقدامات اضافی برای اطمینان از استفاده بهینه از ذخایر ارزی به نفع برخی از بزرگترین شرکت‌های خصوصی در شرایط عدم مقاومت تنظیم‌کننده که بر اساس پویایی آن‌ها، دو یا سه «جاروی ارزی» را در اختیار دارند، انجام ندهد، بعید است ماه اگست امسال استثناء باشد». لازم است به این موضوع اضافه کنیم که کاهش ارزش پول ملی همیشه صادرات را تحریک نمی‌کند. در هر صورت، نوسانات نرخ برابری روبل و علاوه بر این، روند کاهش ارزش واقعی آن، بر قیمت تحویل متقابل کالاها و بر حجم واقعی سرمایه‌گذاری در پروژه‌های مشترک تأثیر منفی می‌گذارد. طبق داده‌های موجود، تضعیف روبل از جون سال جاری به افزایش حداقل ۱۵ درصدی قیمت کالاهای وارداتی و حدود یک سوم طیف کالاهای روسی تا اواسط اگست منجر شد. در نتیجه، در متن عدم اطمینان و انتظارات منفی، تسویه حساب‌های متقابل به ارزهای ملی و مهمتر از همه، با اعضای بریکس که اقتصاد آن‌ها نیز به دلیل نوسانات نرخ ارز ملی خود در مقابل دالر امریکا متحمل ضرر می‌شوند، متوقف می‌شود. ارز جمعی جدید دست‌کم به منظور به حداقل رساندن این ضررها در نظر گرفته شده است.

استفاده از تجربه روابط مالی-پولی در چارچوب شورای همیاری اقتصادی [بلوک سوسیالیستی] از اواسط دهه ۱۹۶۰ تا نیمه اول دهه ۱۹۸۰، می‌تواند یکی از گزینه‌های حل مسأله باشد. همانطور که معلوم است، از ماه جنوری سال ۱۹۶۴ روبل قابل انتقال غیرنقدی فاقد نشان و فرم پرداخت موضوعی (اسکناس، اوراق خزانه، سکه و غیره) در تسویه حساب‌های متقابل در این بلوک تطبیق شد و فقط به صورت غیر نقدی در تسویه حساب‌های متقابل بین کشورهای شرکت‌کننده استفاده می‌شد. چنین روبلی فقط در قالب ثبت ملی و سوابق بین دولتی در حساب‌های بانک بین‌المللی همیاری اقتصادی وجود داشت. با تأکید رومانی، جمهوری دموکراتیک المان و هنگری، چنین روبلی از همان ابتداء در سال ۱۹۶۴، با طلای خالص - ۰.۹۸۷۴۱۲ گرم پشتیبانی شد. اتفاقاً چنین رویکردی در مورد ارز غیرنقدی در اجلاس بین‌دولتی کشورهای عضو همیاری اقتصادی در جون ۱۹۵۲ در مسکو در رابطه با پیوند روبل شوروی به قیمت جهانی طلا و با محتوای طلای الزامی روبل اتحاد جماهیر شوروی در مارچ ۱۹۵۰ توصیه شد.

روبل قابل انتقال با نرخ رسمی تنظیم شده به ارزهای ملی اعضای شورای همیاری اقتصادی (و همچنین با ارزهای برخی از کشورهای دیگر مانند یوگسلاوی، فنلاند، مکزیکو) تبدیل شد. اما به ارزهای کشورهای سرمایه‌داری تبدیل نشد و با طلا نیز مبادله نشد. راه‌اندازی روبل قابل انتقال امکان جلوگیری از اختلافات و ناهماهنگی‌ها در مورد «سبد» ارز ملی کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی، سرعت بخشیدن به پرداخت‌های متقابل و پس از آن‌ها، تسهیل سرمایه‌گذاری و به ویژه، قراردادهای تجاری در میان کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی و کشورهای دوست را فراهم کرد. اولویت تنظیم مشترک نرخ روبل قابل انتقال در چارچوب «بلوک سوسیالیستی» حفظ و افزایش قدرت خرید آن در مقایسه با ارزهای کشورهای سرمایه‌داری بود. استفاده متقابل سودمند از چنین ارزی نیز با قیمت‌های توافق شده دوجانبه در مبادله کالا تسهیل گردید و زمینه توسعه تجارت مبادله‌ای را فراهم آورد.

افسوس، در گرماگرم جنون «نوسازی» (پرسترویکا) در پایان دهه ۱۹۸۰، توافقات متقابل بین اتحاد جماهیر شوروی و سایر کشورهای عضو شورای همیاری اقتصادی، خلاف مخالفت رومانی، جمهوری المان، چکسلواکی، کوبا، ویتنام،

مغولستان، به ابتکار دولت گورجیوف به دنباله دالر امریکا و به قیمت‌های جهانی بسته شد. و این هم ابتداء باعث لغو دستوری روبل قابل انتقال گردید و در ادامه، با کاهش نرخ ارز اعضای دیروز «بلوک سوسیالیستی»، اتحاد جماهیر سوسیالیستی شوروی که به سرعت تجزیه شد، به بدهکار تقریباً همه کشورهای عضو شورای همپاری اقتصادی که به واسطه نخبگان دست‌نشانده و اشنگتن و بروکسل اداره می‌شدند، تبدیل گردید...

با این حال، مراجعه به تجربه مثبت گذشته برای یک دگرگونی یا تغییر، البته با عطف توجه به شرایط جدید در چارچوب بریکس و وجود مشکلات در توسعه یک الگو برای عملکرد یک ارز واحد در داخل اتحادیه پیشرو بین دولتی جهان غیر غربی. به هیچ وجه عیب نیست.

برگرفته از: [بنیاد فرهنگ ستراتیژیک](#)

۲ شهریور-سنبله ۱۴۰۲